

AMIR TEMUR DAVRIDA ILM-FAN VA MADANIYAT RIVOJI

Choriyev Norfayzi Alimnazarovich*Termiz Iqtisodiyot va servis universiteti, Ijtimoiy
gumanitar fanlar fakulteti, Tarix yo'nalishi talabasi*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada davrida ilm-fan, madaniyat, me'morchilik va ma'naviy hayotning rivojlanishi yoritiladi. Temuriylar davrida Samarqand va boshqa shaharlarda ilm markazlari tashkil etilib, olimlar, shoirlar hamda hunarmandlarga katta e'tibor qaratilgani tahlil qilinadi. Shuningdek, bu davrning keyingi uyg'onish jarayonlariga ta'siri ochib beriladi.*

Kalit so'zlar. *Amir Temur, Temuriylar davri, ilm-fan, madaniyat, Samarqand, me'morchilik, adabiyot, tarix, ma'naviyat, uyg'onish.*

Kirish

O'rta asrlar tarixida nafaqat buyuk sarkarda va davlat arbobi, balki ilm-fan hamda madaniyat homiysi sifatida ham muhim o'rin egallaydi. XIV asrning ikkinchi yarmida Movarounnahr hududida markazlashgan davlat barpo etilishi natijasida iqtisodiy, siyosiy va madaniy taraqqiyot uchun qulay sharoit yuzaga keldi. Ayniqsa, Samarqand shahri dunyoning yirik ilmiy va madaniy markazlaridan biriga aylandi.

Amir Temur o'z davlatini mustahkamlash jarayonida ilmiy kishilar, olimlar, me'morlar va san'atkorlarni qo'llab-quvvatladi. Turli mamlakatlardan yetuk mutaxassislar Samarqandga olib kelinib, ularga ijod qilish uchun imkoniyat yaratildi. Natijada Temuriylar davri Sharq uyg'onishining muhim bosqichlaridan biri sifatida tarixda qoldi.

Asosiy qism

Amir Temur davrida ilm-fan taraqqiyoti ilm ahliga katta hurmat bilan qaragan. U davlat boshqaruvida ham ilmiy insonlarning maslahatlariga tayanishga harakat qilgan. Shu sababli Temuriylar saroyida tarixchilar, astronomlar, tabiblar va faqihlar faoliyat yuritgan.

Bu davrda Samarqand, Buxoro, Hirot kabi shaharlarda madrasalar va kutubxonalar soni ko'paydi. Ayniqsa, Samarqand yirik ilm markaziga aylandi. Bu yerda diniy ilmlar bilan bir qatorda matematika, falakiyot, geografiya va tibbiyot fanlari ham rivojlandi.

Temuriylar davrida keyinchalik ilm-fan taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan ko'plab allomalar yetishib chiqdi. Jumladan, astronomiya fanini yangi bosqichga olib chiqdi. Uning Samarqandda tashkil etgan rasadxonasi Sharq ilm-fanining eng yirik markazlaridan biri bo'ldi. Ulug'bekning "Ziji Jadidi Ko'ragoniy" asari uzoq yillar davomida dunyo astronomlari uchun muhim manba vazifasini bajargan.

Madaniyat va san’at rivoji. Temuriylar davrida madaniyat va san’at ham yuksak darajada rivojlandi. Bu davrda adabiyot, musiqa, naqqoshlik va miniatyura san’ati taraqqiy etdi. Saroylarda ijodkorlarga homiylik qilinib, ularning erkin faoliyat yuritishiga imkon berildi.

Ayniqsa, va shaharlari madaniyat markazlariga aylandi. Bu shaharlarda ko‘plab shoir va olimlar yashab ijod qildilar. Keyingi Temuriylar davrida kabi buyuk adiblarning yetishib chiqishi ham aynan shu ilmiy va madaniy muhit bilan bog‘liq edi.

Miniatyura san’atida nafis asarlar yaratildi. Musiqa va xalq og‘zaki ijodi rivojlandi. Xalq orasida ilm-ma’rifatga bo‘lgan qiziqish ortdi. Bu esa jamiyatning ma’naviy taraqqiyotiga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi.

Me’morchilik yutuqlari. Temuriylar davri me’morchilik san’atining yuksalishi bilan ham ajralib turadi. bunyodkorlik ishlariga alohida e’tibor qaratgan. Samarqand, Shahrisabz va boshqa shaharlarda ulkan masjid, madrasa, maqbara va saroylar qurilgan. Jumladan, tarixiy obidalar o’sha davr me’morchiligining noyob namunalari. Ushbu inshootlarda Sharq me’morchiligiga xos naqshlar, koshinkorlik va ulkan gumbazlar mujassamlashgan. Bu obidalar nafaqat o’sha davrning, balki bugungi kunning ham bebaho madaniy merosi hisoblanadi. Ular orqali Temuriylar davridagi yuksak estetik did va muhandislik salohiyatini ko‘rish mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, davrida Movarounnahr hududida ilm-fan va madaniyat yuksak darajada rivojlandi. Amir Temur tomonidan yaratilgan siyosiy barqarorlik va ilm ahliga ko‘rsatilgan e’tibor natijasida Samarqand dunyoning eng yirik ilmiy markazlaridan biriga aylandi. Bu davrda bunyod etilgan me’moriy obidalar, yaratilgan ilmiy asarlar va madaniy meros bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan.

Temuriylar davri Sharq uyg‘onishining muhim bosqichi sifatida jahon tarixida alohida o‘rin tutadi. Ushbu davr merosi yosh avlodni ilm-ma’rifatga, vatanparvarlik va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Ahmedov B. Amir Temur. – Toshkent: Sharq, 1995.
- 2.Azamat Ziyoy. O‘zbek davlatchiligi tarixi. – Toshkent: Sharq, 2000. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2018.
- 3.Hayitmetov A. Temuriylar davri adabiyoti. – Toshkent, 1996.
- 4.Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
- 5.Nabiev A. Tarixiy xotira va milliy qadriyatlar. – Toshkent, 2001.